

τῶν ἐλπίδων. Ἀλλὰ δυνάμεθα νὰ ἐκδηλώσωμεν τὰ αἰσθήματα ταῦτα δι' ἄλλου τρόπου ἀνακοινώσεως τῶν ἰδεῶν. Ἡ δὲ μυστικὴ ἀπόλαυσις τῆς τοιαύτης πνευματικῆς συγκοινωνίας εἶνε ἴσως ἡδυτέρα τῆς ἐκ τοῦ σύνεγγυς.

Ἐντεῦθεν αἱ νέαι αὐταὶ ἐπιστολαὶ μου περὶ τῶν ἀγῶνων, οἵτινες ἐγένοντο πρὸς ἐπίτευξιν τῆς γερμανικῆς ἐνότητος, ἥς τὴν ἐπέτειον χθὲς ἐώρτασα μετὰ τῶν Γερμανῶν. Λαμβάνω τὴν γραφίδα μετὰ τινος εὐαρέστου συναισθήματος, διότι διπλοῦν με κινεῖ κέντρον, τὸ αἰσθημα τῆς προσωπικῆς εὐχαριστήσεως ἐκ τῆς μελέτης ταύτης, ἀλλ' ἰδίᾳ τὸ αἰσθημα, ὅτι ρίπτων ἐπὶ τοῦ χάρτου τὰς σκέψεις μου, ἔχω τὴν εὐτυχίαν νὰ συγκοινωνῶ μετὰ σοῦ διὰ τῆς ἀνακινήσεως γενναιοτάτων ἰδεῶν καὶ αἰσθημάτων.

Β'.

Ὁ θρούλος τοῦ Βαρβαρόσσα.

Ἐπῆρχε μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων ἐν τοῖς πολυαρίθμοις θρούλοις τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ θαυμάσιος τοιοῦτος, καθ' ὃν εἷς τῶν παλαιῶν αὐτοῦ αὐτοκρατόρων, Φρειδερίκος ὁ Βαρβαρόσσας, δὲν εἶχεν ἀποθάνῃ, εἰ καὶ ἀπὸ πολλῶν αἰῶνων εἶχεν ἀπέλθῃ ἀπὸ τοῦ κόσμου τούτου, ἀλλ' ὅτι ἔμελλεν, ὅταν ἐπέλθῃ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, νὰ ἀναβιώσῃ καὶ νὰ δημιουργήσῃ αὐθις τὴν ἐνότητα τῆς γερμανικῆς πατρίδος. Φρειδερίκος ὁ Βαρβαρόσσας, ὡς γινώσκεις, ἦτο ὁ μεγαλοψυχότατος

τος τοῦ μεγαλοψύχου καὶ ἐνδόξου οἴκου τῶν Χρυστάουφφεν.
Ἦτο ὁ εὐγενέστατος τῶν ἱπποτῶν τοῦ αἰῶνος, καθ' ὃν ἤκμασεν. Ὀλίγιστοι Γερμανοὶ αὐτοκράτορες ἔφερον τόσον ἀξίως, ὅσον αὐτός, τὸ στέμμα τοῦ Μεγάλου Καρόλου, τὸ στέμμα τῆς ἁγίας ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους. Εἶχε συλλάβῃ τὴν μεγαλουργὸν διὰ τὸν αἰῶνα αὐτοῦ ιδέαν, νὰ χειραφετήσῃ τὸ κοσμικὸν ξίφος ἀπὸ τοῦ πνευματικοῦ, νὰ συντριψῇ τὴν ἀνίσρον δύναμιν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας καὶ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων αὐτῆς νὰ ἀνεγείρῃ τὴν καθαρῶς πολιτικὴν.
Ἦτο εἷς τῶν θερμοτάτων ἀντιπροσώπων τῆς γιβελλινικῆς ιδέας κατὰ τὸν σκοτεινὸν ἐκείνον αἰῶνα, συλλαβὼν ἐν τῇ μεγάλῃ αὐτοῦ διανοίᾳ τὰς μετ' αἰῶνας ἀποκαλυφθείσας ἀρχὰς τῆς διακρίσεως τῶν ὀρίων τῆς πολιτείας καὶ τῆς ἐκκλησίας, ἐν ἰδίᾳ σφαίρᾳ ἐνεργούσης ἐκάστης. Τοῦτο ἐπιζητῶν, εἰσέβαλεν εἰς Ἰταλίαν, ἐλπίζων, ὅτι ἐν τῇ παποκρατορευμένῃ ταύτῃ χώρα εὐκολώτερον θὰ κατῴρθου νὰ συμπήξῃ τὴν μοναρχικὴν αὐτοῦ δύναμιν. Εἰσελάσας εἰς Ἰταλίαν, περιεβλήθη ἐν Παθία μὲν τὸ στέμμα τῆς Λομβαρδίας, ἐν Ρώμῃ δὲ τὸ αὐτοκρατορικὸν διὰ τῆς χειρὸς τοῦ Πάπα. Ὅτε δὲ μετὰ τινα χρόνον ἀντίδρασις ἐπῆλθε κατ' αὐτοῦ ἐν Ἰταλίᾳ τῇ ὑποκινήσει Πάπα τινός, συνέλεξε νέον στρατὸν ἐν Γερμανίᾳ, διέβη αὐθις τὰς Ἀλπεῖς, ὑπέταξε τὰς ἀποστατησάσας χώρας τῆς Ἰταλίας καὶ κατέστρεψεν ἐκ θεμελίων τὰ Μεδιόλανα, τοῖς κατοικοῖς αὐτῶν ἐπιτρέψας μόνον νὰ ζήσωσιν. Ἀλλ' αἱ πόλεις τῆς Λομβαρδίας αὐθις ἐπανέστησαν κατ' αὐτοῦ, ὅστις ἐπανειλημμένως μετέβη εἰς Ἰταλίαν πρὸς καθυπόταξίν των, πολλάκις μὲν ὡς πολέμιος, τελευταῖον δὲ καὶ ὡς φίλος, ἵνα ζητήσῃ παρὰ τοῦ Πάπα τὴν στέψιν τοῦ υἱοῦ του. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐπετεύχθη. Ὁ δὲ Βαρβαρόσας, ἀποκαταστήσας, ὅσον ἦτο δυνατὸν διὰ τοὺς καιροὺς, τὴν τάξιν ἐν Ἰταλίᾳ

καὶ Γερμανία, δὲν ἠδύνατο νὰ διατελῆ ἡσυχος, καί, καταλιπὼν τὴν ἀντιβασίλειαν εἰς τὸν υἱὸν του, ἀπεφάσισε νὰ μεταβῆ εἰς τὴν Παλαιστίνην. Ἐν ἔτει 1187 ἦλθεν εἰς τὴν Εὐρώπην ἡ ἀγγελία, ὅτι ἡ ἀγία πόλις Ἱερουσαλήμ ἔπεσε μετὰ τὴν πολυθρύλητον ἤτταν τῆς Τιβεριάδος εἰς τὰς χεῖρας τῶν Σαρακηνῶν. Ὁ ἡρωϊκὸς αὐτοκράτωρ ἠβουλήθη νὰ ἐκδικήσῃ τὴν ἤτταν ταύτην καὶ συναγαγὼν στρατὸν ἑκατοντακισχιλίων ἀνδρῶν, συμπαραλαβὼν δὲ μεθ' ἑαυτοῦ Παλαδίνους, τοὺς ἀρίστους τῶν ἵπποτῶν τῆς Γερμανίας, ἀπῆλθεν ἐν ἔτει 1189 εἰς τοὺς Ἀγίους τόπους. Ἐνταῦθα ἐσκέπτετο νὰ συμπληρώσῃ τὸ ἡρωϊκὸν αὐτοῦ κλέος. Καὶ ἐν δυσὶ μὲν μάχαις ἐν Συρίᾳ κατήνεγκε λαμπρὰς νίκας κατὰ τῶν ἀπίστων, ἀλλ' εὗρεν ἀπροσδόκητον θάνατον ἐν Σελευκείᾳ, ζητήσας νὰ διέλθῃ τὸν παρ' αὐτῇ ρέοντα ποταμὸν. Τοιοῦτον ἔσχε τέλος ὁ Βαρβαρόσσας, ὁ εὐγενῆς, ἀνδρεῖος, τολμηρὸς καὶ εὐσταθῆς ἐν εὐτυχίᾳ καὶ δυστυχίᾳ, ὁ εὐγενέστατος τῶν ἵπποτῶν τῆς ἐποχῆς καὶ ὁ ἄξιος κατὰ πάντα διάδοχος τοῦ Μεγάλου Καρόλου. Ἀνατολὴ καὶ Δύσις ἐπένθησαν ἐπὶ τῷ θανάτῳ αὐτοῦ, διότι ἀμφοτέρως ἐπλήρωσε πολεμικοῦ κλέους. Ἀλλ' ἰδίᾳ ἐπένθησεν ἡ Γερμανία. Ἀπὸ τοῦ μεγάλου Καίσαρος τῶν μέσων αἰώνων, τοῦ κοιμωμένου ἐν Ἀκυῖσγράνῳ τὸν βαρὺν ὕπνον τῆς αἰωνιότητος, ὁ γερμανικὸς κόσμος δὲν ἐγνώρισεν ἱππότην εὐγενέστερον καὶ μεγαλεπηβολώτερον. Φρειδερίκος ὁ Βαρβαρόσσας ἠθέλησε νὰ ἀνεγείρῃ αὖθις τὸ κράτος τοῦ μεγάλου Καρόλου, ἀλλ' ὅτι ἰδίᾳ ἐζήτει νὰ κατορθώσῃ ὅπωςδῆποτε, ἦτο ὁ σύνδεσμος τῶν διεσπασμένων μελῶν τοῦ γερμανικοῦ σώματος ὑπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν κοινὴν ιδέαν καὶ ἐργασίαν.

Ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ τῆς τιμαριωτικῆς ἀποσυνθέσεως τῆς Εὐρώπης καὶ κατ' ἐξοχὴν τῆς Γερμανίας, ἔνθα πᾶς πύργος

ἦτο ἴδιον κράτος ληστρικῶν εὐγενῶν καὶ τιμαριούχων, τὸ ἔργον τοῦ Βαρβαρόσσα ἦτο κολοσσιαῖον. Δυστυχῶς αἱ ἔξω τῆς πατρίδος αὐτοῦ ἐπανειλημμένα ἀποδημίαι καὶ περιπλανήσεις δὲν ἐπέτρεψαν εἰς τὸν ἀνδρεῖον τοῦτον τῆς γερμανικῆς πατρίδος μεσαιωνικὸν ἦρωα νὰ ἐνώσῃ τὰς διεσπασμένας δυνάμεις αὐτῆς ὑπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν κοινὴν ἀρχήν, νὰ συμπήξῃ τάξιν, ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν εὐνομίαν ἐν τῇ μεγάλῃ πατρίδι, καὶ οὕτω νὰ πατάξῃ ὀριστικῶς τὴν πολυκέφαλον ὕδραν τῆς τιμαριωτικῆς ἀναρχίας, ἣτις ἐλυμαίνετο ἤδη τὴν Γερμανίαν, προωρισμένην ν' ἀποτίνῃ ἐπὶ πολλοὺς ἔτι αἰῶνας τὰ ἀντίποινα μακρᾶς ἱστορικῆς ἀναρχίας, ἐπενεγκούσης οἰκτρὰν τοῦ κοινωνικοῦ καὶ ἐθνικοῦ αὐτῆς σώματος λιποψυχίαν. Ὁ τολμηρὸς αὐτοκράτωρ ἀπέθανε προῶρως ἐν πόλει τῆς Συρίας, οἰκισθεῖσα ὑπὸ στρατηγοῦ τοῦ μεγάλου βασιλέως, οὗ τὰς δάφνας εἶχεν ἀναμφιβόλως πρὸ ὀφθαλμῶν ὁ διάδοχος οὗτος τοῦ Μεγάλου Καρόλου. Καὶ οὕτως ἐξηκολούθησαν ἐν Γερμανίᾳ ἡ παλαιὰ πολιτικὴ ἀκολασία καὶ βαρβαρότης, οἱ ἐμφύλιοι σπαραγμοὶ καὶ αἱ διαιρέσεις, ἅς τοσοῦτον ἐπεθύμει οὗτος νὰ καταστείλῃ, τιθεὶς τὰ θεμέλια πληρεστέρας κοινωνικῆς τάξεως καὶ νομιμότητος.

Ἡ λήθη ρίπτει τὸν βαρὺν πέπλον αὐτῆς συνήθως ἐπὶ τῶν πλείστων μεγάλων ὀνομάτων· ἐλάχιστα τούτων ἐξαιροῦνται τοῦ πεπρωμένου αὐτῆς. Ἐν τοῖς κεκονιαμένοις ἀρχείοις τῆς ἱστορίας εὐάριθμοι φυσιογνωμίαι σημειοῦνται ἰδιαιτέρως, διὰ δὲ τὰς λοιπὰς κρατεῖ ἐξ ὀλοκλήρου τὸ ἀπελπιστικὸν τοῦ Ἀλιγγιέρη ἐπίγραμμα: *guarda e passa*. Φρειδερίκος ὁ Βαρβαρόσσας εἶνε εἰς τῶν προνομιούχων τούτων ἱστορικῶν μεγιστάνων. Ἀλλὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ κατέστη ἐνδοξότερον, διότι δὲν ἀπηθανατίσθη μόνον ἐν τῷ πανθέῳ τῆς ἱστορικῆς ἀθανασίας, ἐρμαίῳ τῶν ἀρχαιοδιφῶν καὶ τυμβωρύχων τοῦ

παρελθόντος. Τοῦ Βαρβαρόσσα ἡ ἀθανασία ὑπῆρξεν ἔνδοξο-
τέρα, διότι δὲν ἐσημειώθη μόνον ἐν ταῖς ἀψύχοις δέλτοις τῆς
Κλειοῦς, ἀλλ' ἰδίᾳ ἐν τῇ θερμῇ καὶ εὐγνώμονι συνειδήσει
τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ. Ἐπὶ αἰῶνας ὁ αὐτοκράτωρ ὑπῆρξε τὸ
σεπτὸν καὶ πεφιλημένον ἀντικείμενον αὐτοῦ. Ἡ μεγάλη γε-
νεὰ τῶν Χοενστάουφφεν εἶχεν ἐκλίπη, ἀλλ' ἡ μεγάλη μνήμη
τοῦ ἀρίστου τούτων εἶχε παραμείνη ἐν τῇ διανοίᾳ, τῇ φαν-
τασίᾳ καὶ τοῖς πόθοις τοῦ λαοῦ, ὅστις δύναται μὲν κατὰ
τινας στιγμὰς κοινωνικῆς μέθης καὶ παραζάλης νὰ ὑπάρξῃ
ἀγνώμων, ἀλλ' οὐδέποτε ἐπιλήσιμων.

Ἐπὶ τῶν ὑψηλοτάτων κορυφῶν τοῦ ὄρους Κυφφχάουζερ
ἐν Θυριγγίᾳ εὐρίσκεται πανάρχαιος πύργος, ἀνήκων εἰς τὴν
γενεὰν τῶν Χοενστάουφφεν. Χρονολογεῖται δ' ἡ θεμελίωσις
αὐτοῦ ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς γερμανικῆς ἱστορίας.
Περὶ τοῦ πύργου τούτου διηγοῦνται οἱ χωρικοὶ τῶν περιχώ-
ρων παλαιὰς ἱστορίας, θαυμασίους θρύλους, ἀναφερομένους
εἰς τὸν ἔνδοξον οἶκον, οὗ ὑπῆρξεν ἡ κοιτίς. Ἄλλ' εἰς τῶν
θρύλων τούτων εἶνε ὁ συγκινητικώτατος, κατανύσσων μέχρις
ἐσχάτων παντὸς φιλοπάτριδος Γερμανοῦ τὴν καρδίαν.

Ἐπιστεύετο ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ὅτι ὁ παλαιὸς αὐτοκράτωρ,
ὁ τοσοῦτον προώρως καταστρέψας τὸν βίον ἐν τῇ πόρρω Ἀνα-
τολῇ, πρὶν ἢ ἐκπληρώσῃ τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ, τὴν ἐκ τῶν
χειρῶν τῶν Σαρακηνῶν ἀνάκτησιν τοῦ τάφου τοῦ Σωτῆρος, δὲν
εἶχεν ἀποθάνῃ, ἀλλ' ὅτι ἐκοιμᾶτο ἐν ταῖς μυστικαῖς κρύπταις
τοῦ Κυφφχάουζερ, ἀναμένων τὴν εἰμαρμένην στιγμὴν πρὸς
ἐξέγερσιν καὶ ἀνάστασιν τῆς πατρίδος. Πλείστοι χωρικοὶ τῶν
περιχώρων ἰσχυρίζοντο, ὅτι εἶδον τὸν αὐτοκράτορα, περιπλα-
νώμενον ἐν καιρῷ σεληνοφεγγοῦς νυκτός, ἢ ὁπότε ἡ καταιγὶς
ἐσύριζε διὰ τῶν ὀπῶν τοῦ πεπαλαιωμένου πύργου. Ὅνειρά,
μάταιοι πόθοι, παίγνια δημῶδους φαντασίας καὶ εὐπιστίας,

θέλει ἀναφωνήσῃ ὁ σκεπτικὸς καὶ ὁ ἄπιστος· ἀλλὰ τίς ἀγνοεῖ, ὅτι διὰ τοιούτων φαντασιοκοπημάτων τρέφεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ φαντασία τῶν λαῶν, καὶ ὅτι εἶνε ταῦτα συντελεστικώτερα ἢ τὰ ἀκατάληπτα πορίσματα τῆς Μεταφυσικῆς καὶ τῆς πολιτικῆς ἐπιστήμης; Ὁ πόθος τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς εὐτυχίας τῆς πατρίδος ἐνέπνευσεν εἰς τὴν δημώδη φαντασίαν τὸ μύθευμα τοῦτο, ἀπὸ αἰῶνων δὲ ὁ ἐρημίτης τοῦ Κυφφάουζερ ἦτο τὸ μυστικὸν ἰδεῶδες τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ, ἀναμένοντος τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ παρ' ἀνδρός, ὅστις ἦτο κεκλημένος νὰ ἄρῃ τὰς διαιρέσεις τῶν ἡγεμόνων καὶ τῶν κυβερνήσεων, ὡς ἤθελεν ὁ παλαιὸς ἐκεῖνος Βαρβαρόσσας, καὶ νὰ δημιουργήσῃ τὴν νέαν πολιτείαν ἐπὶ τῶν θεμελίων τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος καὶ ἀλληλεγγύης.

Ἐκ τούτου ἀποδείκνυται, καθ' ἃ παρατηρεῖς, ὅτι τὰ ἐνστικτα καὶ οἱ θρῦλοι τῶν λαῶν μετέχουσι πλείονος σοφίας καὶ ἀληθείας ἢ αἱ σκέψεις καὶ τὰ κατ' ἐπαγωγὴν πορίσματα τῶν ἐπαγγελλομένων τὸν σοφὸν καὶ τὸν ἐλευθερόφρονα. Ἐνῶ ὁ σοφὸς προσπαθεῖ μάτην νὰ δημιουργήσῃ κοινωνικόν τι ἢ πολιτικὸν σύστημα καὶ δι' αὐτοῦ ν' ἀναπλάσῃ τὸν κόσμον, ὁ λαός, ἐμβριθέστερον μελετῶν τὰ πράγματα, ἐπιτυγχάνει τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ προσφορώτερον. Τοιοῦτό τι συνέβη καὶ κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ἐν Γερμανίᾳ. Εἰς μόνος ἄνθρωπος ἦτο ἱκανὸς νὰ ἐξαγάγῃ τὴν πατρίδα ἀπὸ τῆς καταστάσεως τῆς διαιρέσεως, εἰς ἣν αὕτη ἦτο βεβυθισμένη. Ἄν δὲν ἐνόουν αὐτὸ ἐπὶ μακροῦς αἰῶνας οἱ πολυάριθμοι καὶ πολυώνυμοι ἡγεμονίσκοι, ἂν δὲν ἐνόουν οἱ σοφοὶ καὶ οἱ λόγιοι τοῦ ἔθνους, ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, ἡσθάνετο ὅμως τοῦτο ἐν τοῖς ἀδύτοις τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ ὁ γερμανικὸς λαός, ἀνυπομόνως ἀναμένων τὸν Βαρβαρόσσαν τῆς εὐτυχίας καὶ ἀπελευθερώσεως, καὶ μετὰ τῆς πλαστικῆς δυνάμεως δημιουρ-

γῶν τοὺς περὶ αὐτοῦ θρύλους καὶ τὰς νυκτερινὰς ἐμφανείας.

— Διὰ τί βραδύνεις σύ, ὃν ἀπ' αἰῶνων ἠγαπήσαμεν καὶ ἐποθήσαμεν, ὃν προανήγγειλαν οἱ ἐθνικοὶ χρησμοί, ὃν τοσάκις ἀνεζητήσαμεν καὶ ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν πολέμῳ, ὑπὸ τὸ αὐτοκρατορικὸν τοῦ ὁποίου σκῆπτρον θέλουσιν ἀνατεῖλη αὔθις ἡμέραι ἰσχύος, τιμῆς καὶ δόξης διὰ τὴν Γερμανίαν;

Τοιαύτην ἀπηύθυνεν ἐπίκλησιν πρὸς τὸν ἀναμενόμενον ὑπὸ τοῦ ἔθνους ἄνδρα ἀπὸ αἰῶνων ἕκαστος φιλόπατρις Γερμανός. Φρειδερίκος ὁ Βαρβαρόσσας, ὁ ἐρημίτης τοῦ Κυφφχάουζερ, ἦτο ὁ παράκλητος τῶν ἐθνικῶν πόθων ἀνὴρ, ὁ προωρισμένος νὰ πατάξῃ τὴν ἀναρχίαν τῆς πατρίδος καὶ νὰ δημιουργήσῃ τὴν ἐθνικὴν ἐνότητα καὶ ἐλευθερίαν (1).

Τὰ μεγάλα συνθετικὰ ἔργα τῆς ἱστορίας, οἷον ἡ δημιουργία νέας πολιτικῆς τάξεως ἐν τῷ βίῳ λαοῦ τινος, ἀπαιτοῦσιν μὲν τὴν μακρὰν τοῦ ἔθνους ἐργασίαν, ἀλλὰ δὲν δύνανται νὰ λάβωσιν ὀριστικὸν τύπον, ἂν δὲν ἀναλάβῃ τὴν πραγμάτωσιν αὐτῶν προνομιούχος τις ἀρχιτεκτονικὸς ἀνὴρ. Ὁ ποιητής, ὁ φιλόσοφος, πᾶς ἐμπνευσμένος, δύναται ν' ἀποκαλύψῃ τοὺς μυχιαιτάτους πόθους, τὴν ἐσωτάτην συνείδησιν, τὴν ἱστορικὴν κλῆσιν τοῦ ἔθνους, ἀλλὰ πάντα ταῦτα ἐν μεταφυσικῇ μόνον συλλήψει καὶ συνθέσει. Ἀπαιτεῖται θετικὸς τις χαρακτήρ, ἡγεμὼν, στρατηγός, ἀληθὴς πολιτικὸς ἀνὴρ, *armato profeta*, ὡς ἤρχετο διακαῶς ὁ συγγραφεὺς τοῦ «Ἡγεμόνος», ἵνα παράσχῃ τὸν πραγματικὸν τύπον εἰς τὴν μεταφυσικὴν σύλληψιν τοῦ ιδεολόγου. Οὕτως ὁ Ἀριστοτέλης ἤρχετο τῇ Ἑλλάδι ἄνδρα τοιοῦτον, ἱκανὸν διὰ τῆς μεγαλοφυΐας αὐτοῦ νὰ συμπήξῃ τὴν ἐθνικὴν ἐνότητα τῆς διηρημένης πατρίδος καὶ ν' ἀποδώσῃ εἰς αὐτὴν τὴν ἀληθῆ ἐλευθερίαν, τὴν τάξιν καὶ τὴν εὐημερίαν. Ἐν τοῖς ἐλευθέροις πολιτικοῖς σώμασιν,

(1) H. Heine, Ueber Deutschland.

ὑπὸ τὸ κράτος τῶν μακρῶν συζητήσεων, πᾶσα ἰδέα, ἥς ἢ πραγμάτων προαπαιτεῖ ἐνιαίαν ἐνέργειαν, ναυαγεῖ μᾶλλον ἢ εὐδοκίμει. Ἀπαιτεῖται πρὸς ἱστορικὴν αὐτῆς ἐνέργειαν ὁ δημιουργικὸς ἀνὴρ, οὗ τὸ διαυγές καὶ ὀξύδερκός ὄμμα ἔσται ἰκανὸν νὰ κατανοήσῃ τὰς περιστάσεις, ἂν εἶνε πρόσφοροι, καὶ τίνι τρόπῳ δύνανται νὰ καταστῶσι τοιαῦται πρὸς λύσιν τοῦ ἀπ' αἰῶνων ὑφισταμένου ἱστορικοῦ προβλήματος.

Ὁ τοσοῦτον δυσφημηθεὶς «Ἡγεμὼν» τοῦ Μακιαβέλλη εἶνε ἡ ἀνάπτυξις τοῦ θέματος τούτου, ὃ περ ἐλάχιστοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατανοοῦσιν ἐκ τῶν σοφῶν, ἀλλ' ὃ περ οὐδέποτε παρεγνώρισεν ἡ συνείδησις τῶν λαῶν. Οὕτως ἐν Γερμανίᾳ ἡ ἐθνικὴ αὐτῆς συνείδησις ἐδημιούργησε τὸν Θρῦλον τοῦ αὐτοκράτορος Βαρβαρόσσα, ὑπνώττοντος ἐν Κυφφχάουζερ καὶ ἀναμένοντος τὴν ἐπίσημον τῆς ἱστορίας τοῦ ἔθνους στιγμὴν, καθ' ἣν ἤθελεν ἐξεγερθῆ νὰ λύσῃ τὸ μέγα πρόβλημα τῆς ἐθνικῆς παλιγγενεσίας.

Γ'.

Ὁ ἔνοπλος προφήτης.

Αιμύλιε,

Ἐλέγχεις με ἐπὶ καισαρिकाῖς τάσεσι, καταγγέλλων με ὡς παραβάτην τῶν φιλελευθέρων ἰδεῶν, ἃς ἄλλοτε μετὰ ζήλου ἐπεκαλούμεθα ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἀνθρωπότητος, ἥτις μόνον διὰ τῆς ἐλευθερίας δύναται νὰ ἐξαγνισθῇ ἀπὸ τῶν ἀνομημάτων τοῦ παρελθόντος καὶ νὰ χωρήσῃ πρὸς τὴν πρόοδον καὶ τὴν

σύνομιαν. Ἀλλὰ βεβαίως δὲν ἀντελήφθης καθ' ὀλοκληρίαν τῆς ἐννοίας τῆς προηγουμένης ἐπιστολῆς μου. Μὲ ὑποθέτεις ὡς θαμβωθέντα ἐκ τῆς λαμπηδόνης τοῦ περὶ ἐμὲ καισαρικοῦ κόσμου, καὶ δίκην ποιητοῦ τῆς ρωμαντικῆς σχολῆς ἐπικαλούμενον τὰς μυστικὰς ὀπτασίας καὶ τοὺς θρύλους τοῦ μέσου αἰῶνος ἐν τῇ ἀναζητήσει καὶ τῇ ὑποτυπώσει ἐθνικοῦ ἥρωος, καὶ ἔτι χειρόν, μὲ χαρακτηρίζεις Μακιαβελλιστὴν τοῦ τελειοτάτου εἶδους, μὴ διστάζοντα νὰ ἐκθειάσῃ τὸν «Ἴγερμόνα» ὡς τὸ ἄριστον πολιτικῆς σοφίας ἐγχειρίδιον. Μὲ οἰκτεῖρεις ὡς περιπλεχθέντα εἰς τὰς παγίδας τῆς ἰσχυούσης πολιτικῆς τῆς βίας καὶ τῶν κατακτήσεων, ἧτις φρονεῖς, ὅτι κρατεῖ σήμερον ἐν Γερμανίᾳ, ὡς ἀρνούμενον ἐπὶ τέλος τὸ δίκαιον καὶ τὸ κῦρος τῆς ἐλευθερίας ἐν τῇ ἐξελίξει τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, καὶ ἀπορεῖς πῶς κατώρθωσα νὰ ὑποτυπώσω ἐμμέσως ὡς ἀναγκαῖον ἄνδρα διὰ τὸν δέκατον ἑνατον αἰῶνα τραχὺν πολεμιστὴν τοῦ δωδεκάτου, ὅστις ἦτο μὲν ἑνδοξος καὶ γενναῖος διὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἀλλ' ὅστις σήμερον κατ' ἀνάγκην ὄφειλε νὰ καταστῇ ἀντικείμενον ἀποστροφῆς παρὰ παντὶ φιλονόμῳ καὶ φιλελευθέρῳ ἀνθρώπῳ. Ὁ κατασκάψας τὴν πόλιν τῶν Μεδιολάνων καὶ τοσαύτας ἄλλας ὡραίας ἀνθούσας πόλεις τῆς Ἰταλίας εἶνε ἀνάξιος, λέγεις, πάσης ἱστορικῆς μνείας, ἔτι δὲ μᾶλλον ἱστορικῆς ἀθανασίας. Ἐγὼ δὲ εἶμαι ἔνοχος ἐσχάτης προδοσίας καὶ ὕβρεως κατὰ τῆς ἀνθρωπότητος, προτείνων πρὸς μίμησιν εἰς τὰς σημερινὰς γενεὰς ἄνδρα, ἀρνηθέντα πολλάκις ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ τὰ στοιχειωδέστατα τῶν ἀνθρωπίνων καθηκόντων.

Ἔχεις δίκαιον κατὰ τὸ φαινόμενον. Αἱ ἰδέαι τοῦ δεκάτου ἑνάτου αἰῶνος, αἱ ἠθικαὶ αὐτοῦ πεποιθήσεις, δὲν δύνανται νὰ συμβιβασθῶσι πρὸς τὰς ἰδέας τοῦ δωδεκάτου. Τότε ἤκμαζε κατ' ἐξοχὴν καὶ ἐν ταῖς κοινωνικαῖς καὶ ἐν ταῖς διεθνεσὶ σχέ-

σεσι τὸ δίκαιον τῆς βίας, ἐνῶ σήμερον κρατεῖ ὅπωςδήποτε τὸ δίκαιον τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἐπιεικείας. Τούτου τεθέντος, ἡ κρίσις περὶ παντὸς πρωταγωνιστήσαντος ἐν ταύτῃ ἢ ἐκείνῃ τῇ ἱστορικῇ περιόδῳ, πρέπει νὰ γείνη διὰ τοῦ μέτρου τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν ἠθικῶν πεποιθήσεων τῆς ἐποχῆς, ἣν ἐκπροσωπεῖ, ὅπως ἡ ἀσφαλῆς, ἀλάνθαστος καὶ δικαία. Ὁ ἱστορικός ἀνὴρ τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος, εἴτε πολιτικός εἴτε στρατιωτικός, δὲν δύναται νὰ ποιήσῃται χρῆσιν πρὸς ἐπίτευξιν τῶν σκοπῶν αὐτοῦ, τῶν μέσων ἐκείνων, ἅτινα ἐδικαιοῦτο νὰ μεταχειρισθῇ ἐκ τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος. Ἡ ἀνθρωπότης ὑπέστη τεραστίαν ἠθικὴν μεταβολὴν κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους αἰῶνας ἐν ταῖς περὶ νομιμότητος καὶ δικαίου φιλοσοφικαῖς αὐτῆς πεποιθήσεσιν, ἐντεῦθεν δὲ καὶ τὸ κριτήριον περὶ τῶν τοιούτων ἰδεῶν μετεβλήθη καθ' ὅλοκληρίαν. Ὅτι τότε ἐνομιζέτο ἠθικὸν καὶ νόμιμον, καταδικάζεται σήμερον ὑπὸ τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως, ὡσαύτως δὲ καὶ πᾶσα πράξις, εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ τὸ δίκαιον ἀφορῶσα. Ἐκαστος ἀνὴρ, πρωταγωνιστῶν ἐν τινι ἱστορικῇ περιόδῳ, ὑφίσταται κατ' ἀνάγκην τὴν ἐπίδρασιν τῶν σκέψεων αὐτῆς καὶ τῶν αἰσθημάτων, καὶ δὲν δύναται ἢ νὰ ἐνεργήσῃ συμφώνως πρὸς τὸ κρατοῦν ἐν τῷ κοινωνικῷ περιέχοντι ἠθικὸν πνεῦμα.

Δὲν εἰσέρχομαι εἰς λεπτομερείας, παραβάλλων τοῦτον ἢ ἐκεῖνον τὸν ἥρωα ἐποχῆς τινος πρὸς τὸν ἥρωα ἄλλης, καὶ ἐκ τῆς συγκριτικῆς ἀναλύσεως τῶν αἰώνων, καθ' οὓς ἔζων καὶ ἔδρων, κατερχόμενος εἰς τὰ περὶ αὐτῶν συμπεράσματα. Τοῦ προβλήματος ἢ λύσις δὲν μοι φαίνεται δυσχερῆς μετὰ τὴν ἀνωτέρω τεθεῖσαν ἀρχὴν τῆς ἀμοιβαίας σχέσεως καὶ τῆς ἠθικῆς ἀλληλεγγύης τῶν μεγάλων ἀνδρῶν καὶ τῆς ἐποχῆς, καθ'

ἤν ἐπρωταγωνίστησαν, καὶ διὰ τοῦτο εἰσέρχομαι ἀμέσως εἰς τὸ κύριον θέμα τῆς ἐπιστολῆς μου.

Ὅτε ἐπὶ αἰῶνας ὁ γερμανικὸς λαὸς ἀνέμενε τὴν πεπρωμένην ἱστορικὴν στιγμὴν τῆς ἐκ τῶν κρυπτῶν τοῦ Κυφφχάουζερ ἀναστάσεως τοῦ παλαιοῦ αὐτοκράτορος Βαρβαρόσσα, ἔν' ἀποδῶση εἰς αὐτὸν τὴν τάξιν, τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν εὐνομίαν, δὲν ἐνόει, ὅτι ἐπόθει αὐτόζατον τὸν αὐτοκρατορικὸν ἥρωα τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος, ἐν τῇ φυσιογνωμίᾳ, οἷα διετηρήθη ἐν τοῖς χρονικοῖς καὶ τοῖς θρύλοις τοῦ κατὰ τὸ ἥμισυ μυθικοῦ καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ ἱστορικοῦ ἐκείνου αἰῶνος, ἀλλ' ἐθνικὸν ἥρωα, ἄξιον τὴν τόλμην καὶ τὴν ἐπιβολὴν τοῦ ἐκ τοῦ τῶν Χοενστάουφφεν αὐτοκράτορος, καὶ ἅμα ἄξιον τῶν ἰδεῶν τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος, οὗ τοὺς πόθους ἐκαλεῖτο νὰ ἐκτελέσῃ. Μόνος τοιαύτης φύσεως καὶ προσωπικότητος ἀνὴρ ἠδύνατο νὰ ἐπιτελέσῃ μέγα ἱστορικὸν ἔργον, ὅποῖον ἡ ἐθνικὴ ἐνότις ἐνὸς λαοῦ. Δὲν ἀρκεῖ νὰ προφητεύσῃ τις μόνον τὴν ἀνάστασιν τῆς πατρίδος αὐτοῦ, νὰ τὴν ὑμνήσῃ, νὰ τὴν ποθήσῃ. Πρέπει πρωτίστως νὰ ἔχη τὰ μέσα τῆς ἐνεργείας, διὰ νὰ κατορθώσῃ τοῦτο. Πᾶσα μεγάλη ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἰδέα, θρησκευτικὴ, πολιτικὴ, ἐθνικὴ, ἵνα λάβῃ πραγματικότητα, ἀπαιτεῖται νὰ τύχῃ τοῦ προσήκοντος αὐτῇ ἀντιπροσώπου.

Ἐν τῇ Μεταφυσικῇ ἀρκεῖ εἰς Ἀριστοτέλους, εἰς Σπινόζας, εἰς Κάντιος, ἵνα ἀναπτύξωσι νέους ὀρίζοντας εἰς τὸ κριτήριον τῆς διανοίας. Ἀλλ' ἐν ταῖς κοινωνικαῖς ἰδέαις δὲν συμβαίνει τοῦτο. Οὐδὲν δύνανται οὗτοι, ἂν περιορισθῶσιν ἐν τῷ στενῷ κύκλῳ εὐαρίθμων προσώπων. Αὐταὶ ὀφείλουσι νὰ καταστῶσι πραγματικὸν κτῆμα τοῦ ὅλου λαοῦ καὶ τῆς ἐποχῆς, δὲν ἀρκεῖ ἄρα πρὸς ἐπίτευξιν αὐτῶν ἡ φιλοσοφικὴ ἀνάλυσις τοῦ ἰδεολόγου. Καὶ ἐκτὸς τούτου, ὅταν μετὰ τῶν ἰδεῶν τούτων συνδυάζονται πλεῖστα ἀτομικὰ καὶ καθολικὰ συμφέ-

ροντα, ἡ πραγμάτων τῆς ιδέας δὲν κατορθοῦται, ἂν δὲν εὐρεθῇ ἰσχυρός τις ἀνὴρ, κραταιὸς καὶ ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν πολέμῳ, ἵνα δώσῃ σάρκα εἰς τὴν ιδέαν. Οἱ μεγάλοι θρησκευτικοὶ καὶ κοινωνικοὶ μεταρρυθμισταὶ προφητεύουσι μόνον, ἀλλ' ἡ προφητεία αὐτῶν καθίσταται κενὸν γράμμα, ὅτε δὲν ἔχουσι συγχρόνως καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἐκτελέσεως τῶν προφητειῶν. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει καλεῖται ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς ὁ ἀνὴρ τῆς ἐνεργείας, Νεβρώδ ὁ ἰσχυρός, ὅστις καὶ μόνος δύναται νὰ ἐκτελέσῃ αὐτάς, ὑπερνικῶν, καὶ διὰ τῆς βίας ἔτι, πάντα τὰ ἀντιτιθέμενα προσκόμματα. Οὗτος καθίσταται τότε ὁ ἀληθῶς ἐκλεκτὸς τοῦ λαοῦ, ὁ ἀναλαμβάνων τὴν πραγμάτων τῶν ἐθνικῶν αὐτοῦ πόθων. Ὁ προφήτης παρῆλθεν ἴσως ἐν τῇ καταδιώξει, ἐν τῇ δυσφημίῃ, ἐν τῇ λήθῃ. Αὐτὸς δὲν ἦτο πεπρωμένον νὰ ἴδῃ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἧς τὴν κτῆσιν μετὰ τόσου ζήλου εἶχεν ἄλλοτε ποθήσῃ. Ἀλλ' ἔρχεται ἤδη ὁ ἀνὴρ τῆς ἱστορικῆς δράσεως, ὁ γινώσκων καὶ δυνάμενος νὰ ἐκτελέσῃ τὰς προφητικὰς ἀποκαλύψεις τῶν ὄνειροπόλων, τοὺς πόθους καὶ τὰ ὄνειρα τοῦ λαοῦ του. Οἱ λαοί, οἵτινες ἀδυνατοῦσι συνήθως νὰ κατανοήσωσι τοὺς μεγάλους ὄνειροπόλους τοῦ μέλλοντος, ἀφοσιοῦνται ἐκ πάσης καρδίας εἰς τοὺς θετικούς ἀνδρας, τοὺς δυναμένους νὰ ἐκτελέσωσι τοὺς πόθους αὐτῶν. Ἐντεῦθεν τὰ ἐκάστοτε ἐθνικὰ εἰδῶλα, ἅτινα δυσχερῶς δύναται τις ν' ἀναζητήσῃ μετὰ τῶν μεγάλων ἡγεμόνων τῆς διανοίας, τοῦ Ἀναξαγόρου, Σωκράτους, Ἰησοῦ, Λουθήρου καὶ τῶν τοιούτων, ὅσον μετὰ τῶν μεγάλων στρατηλατῶν, τοῦ Μιλτιάδου, Ἀλεξάνδρου, Σκιπίωνος, Καίσαρος, Ναπολέοντος. Ἀλλ' ἂν ἡ δύναμις τοῦ λόγου καὶ ἡ δύναμις τῆς πραγματικότητος συμπέσωσιν ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ προσώπῳ, τότε τοῦτο κατορθοῦν νὰ ἐπιτελέσῃ τοὺς ἐθνικοὺς πόθους μετὰ μείζονος εὐχερείας.

Συνήθως ἡ διττὴ αὕτη ιδιότης δὲν συναντᾶται ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ προσώπῳ. Δυσχερὲς λίαν νὰ εἶνέ τις Μωάμεθ, προφήτης ἅμα καὶ πολεμιστής. Ἡ ἱστορία ἐλάχιστα παρουσιάζει τοιαῦτα παραδείγματα. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὁ προφήτης μεγάλης τινὸς ιδέας, κατὰ πρῶτον ἀποκαλυπτομένης ἐν τῷ κόσμῳ, εἶνε ἀνὴρ τῆς σκέψεως μᾶλλον ἢ τῆς δράσεως, τοῦ σπουδαστηρίου ἀσκητῆς ἢ τοῦ στρατοπέδου ἡγεμῶν. Αὐτὸς ἀναβαίνει εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ τῆς ἱστορικῆς ἐπισκοπήσεως, ἀκούει τὴν μυστηριώδη ἐντολὴν τοῦ θεοῦ νόμου, ἀτενίζει μακρόθεν τὴν γῆν τῆς Ἐπαγγελίας· ἀλλὰ πῶς θὰ πλησιάσῃ αὐτῇ; Ὡς ὁ Φαῦστος, γινώσκει συνήθως τὸν κόσμον ἀπὸ τῶν τεθολωμένων ὑάλων τοῦ παραθύρου, καὶ εἶνε ἰκανὸς μὲν διὰ τῆς ἰδίας μεθόδου ν' ἀναλύσῃ τὰ αἰσθήματα, τὰ πάθη καὶ τὰς ιδέας του, ἀλλὰ κατὰ θεωρίαν μόνον· ἐν τῇ πράξει εἶνε δειλός, ἄτολμος, ἀκοινωνήτος. Ζητεῖται κατ' ἀκολουθίαν ἄλλος ἀνὴρ, διάφορος τοῦ πρώτου, ὅστις ἔσται ἰκανὸς νὰ συμπληρώσῃ τὸ ἔργον τοῦ ὄνειροπόλου, καθιστὰς τὴν μεταφυσικὴν αὐτοῦ ἀποκάλυψιν ἱστορικὴν πραγματικότητα. Ἄν οὗτος εἶνε σύγχρονος, ἡ ἀποκαλυφθεῖσα ἰδέα θέλει λάβῃ τὴν ὀριστικὴν αὐτῆς ἐξέλιξιν ἐν βραχεῖ ὅπωςδήποτε χρόνῳ. Ἄλλ' ἂν τοῦτο δὲν συμβαίῃ, πρέπει νὰ ἔλθῃ ἡ προσήκουσα τοῦ χρόνου στιγμή, καθ' ἣν τὸ ξίφος θέλει ἀναλάβῃ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς σκέψεως. Οἱ ἄνδρες τῆς δράσεως θέλουσιν ἀντικαταστήσῃ ἤδη ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς σκηνῆς τοὺς ἄνδρας τῆς σκέψεως. Μεγάλῃ ἡ στιγμή αὕτη, καθ' ἣν ὁ λόγος καθίσταται σὰρξ ἐν τῷ βίῳ τῶν λαῶν, ὑπ' αἰσίους δ' οἰωνοὺς ἄρχεται ἡ πραγμάτωσις τῶν ἐθνικῶν ιδεῶν.

Ἐν τῇ Γερμανίᾳ ταύτῃ, ἥτις ἀπὸ πολλῶν αἰῶνων ἀνέμενεν ἀνυπομονοῦσα ἡμέρας εὐτυχεστέρας καὶ εὐγενεστέρας, πλέον ἢ ἅπαξ παρέστησαν ζηλωταὶ καὶ προφήται ἐπὶ τοῦ

σταδίου τῶν ἐθνικῶν ἀγώνων, πρὶν ἢ ἐκδηλώσῃ τὴν ὑπερτάτην δύναμιν τοῦ γερμανικοῦ πνεύματος ὁ ἥρωσ τῆς Μεταρρυθμίσεως, ὁ μοναχὸς τοῦ δεκάτου ἕκτου αἰῶνος, Μαρτίνος ὁ Λούθηρος. Ἄλλ' οὐδεὶς εἶχε τὰ προσόντα τοῦ ἀνδρὸς τῆς δράσεως, καὶ ἐντεῦθεν τὸ ναυάγιον πάσης ἐθνικῆς ιδέας, σκοπούσης τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν σωτηρίαν τῆς Γερμανίας.

Ὅτε ἐπὶ τέλους ὁ γερμανικὸς κόσμος εὗρεν ἐν τῷ ἀναχωρητῇ τῆς Βαρτμπούργης τὸν προφήτην, τὸν ἀποκαλύψαντα τὴν ἐσωτάτην συνείδησιν τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, κατ' εὐτυχῆ συγκυρίαν εὗρε μετ' ὀλίγον καὶ τὸν ἕτερον προφήτην τοῦ Βορρᾶ, τὸν Γουσταῦν Ἀδόλφον, τὸν πολεμικὸν προφήτην τῆς Μεταρρυθμίσεως, τὸ ξίφος τῆς νέας ιδέας, ἥτις μόνον δι' αὐτοῦ ἠδύνατο νὰ λάβῃ ἱστορικὴν ὑπόστασιν. Δὲν ἤρκει πρὸς τοῦτο ἡ πολυμάθεια τοῦ Μελάγχθωνος, ἡ εὐφυΐα τοῦ Ἐράσμου. Ἐπρεπε νὰ ἔλθῃ ἐπίκουρος εἰς τὴν Γερμανίαν τῆς σκέψεως ἡ Γερμανία τῆς πράξεως διὰ τῶν ἡγεμόνων αὐτῆς, προεξάρχοντος τοῦ Σουηδοῦ Γουσταύου Ἀδόλφου. Οὕτως ὁ Γόρδιος δεσμὸς τῆς πνευματικῆς χειραφεσίας τῆς γερμανικῆς φυλῆς ἀπὸ τῆς παπωσύνης ἐλύθη διὰ τοῦ ξίφους τοῦ μεγάλου Βασιλέως, ὡς ἄλλοτε ὁ Γόρδιος δεσμὸς τῆς κατακτήσεως τῆς Ἀσίας ἐλύθη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Τὰ ἱστορικὰ ταῦτα φαινόμενα, τὰ ἐκάστοτε ὑπὸ τὴν αὐτὴν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον μορφήν ἐπαναλαμβανόμενα ἐν τῷ βίῳ τῆς ἀνθρωπότητος, ἐπισκοπῶν ὁ συγγραφεὺς τοῦ « Ἡγεμόνος », διετύπωσε τὸ περιώνυμον αὐτοῦ δόγμα περὶ τοῦ « Ἐνόπλου Προφήτου », ὡς τοῦ πρωτίστου παράγοντος τῆς ἐπιτεύξεως τῶν μεγάλων ἐκείνων ιδεῶν, πρὸς πλήρη τῶν ὁποίων πραγμάτωσιν δὲν ἐπαρκοῦσι μόνον τῆς Φιλοσοφίας καὶ τῆς Μεταφυσικῆς αἰ θεωρίαι. Ὁ Πλάτων ἐτίθει πρῶτιστον ἄρχοντα τῆς πόλεως αὐτοῦ ἄνδρα μνήμονα, ἱκανὸν νὰ κατα-

νοήση τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ καὶ τὰς ὑποχρεώσεις. Παρομοίως ὁ Μακιαβέλλης ἐπεκαλέσθη τὸν « Ἐνοπλον προφήτην » πρὸς ἐπίτευξιν τῶν μεγάλων σκοπῶν, οὓς ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ ἐπιδιώκει πᾶν ἔθνος. Σὺ ἀποτροπιάζεις τὴν αὐθεντίαν τοῦ Ἰταλοῦ τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος, ὡς τοῦ θεωρητικοῦ δῆθεν τῆς βίας καὶ τῆς ἀπιστίας. Ἀλλ' ἐγώ, ὅστις ἐμελέτησα τὸν « Ἡγεμόνα » διαφόρως, δὲν βλέπω λογικωτέραν λύσιν τοῦ προβλήματος τῆς ἱστορικῆς οἰουδήποτε λαοῦ ἀναγεννήσεως, ἢ τὴν παρέμβασιν ἀνδρός τινος θετικοῦ καὶ δυναμένου νὰ πραγματοποιήσῃ τὰς φιλοσοφικὰς ἀποκαλύψεις τῶν ιδεολόγων. Τοιοῦτό τι ἀπεφάνητο πάντοτε ἄνευ περιφράσεων ἢ συνειδήσεως τῶν ἐθνῶν, τοῦτο διδάσκει ἐκάστοτε ἡ ἱστορία, τοῦτο δὲ καὶ ἐγὼ ἐπιθυμῶ νὰ σοι ὑποτυπώσω διὰ μεγάλων γραμμῶν ὡς πρόβλημα ἄξιον τῆς μελέτης σου, ἴσως δὲ καὶ ἄξιον τῆς μελέτης εὐρυτέρων κύκλων.

Ὁ ἔνοπλος προφήτης εἶνε ἀναγκαία ἱστορικὴ ἐμφάνεια ἐν τῷ ἐθνικῷ βίῳ λαοῦ τινος, ἣτις τελεῖται κατ' ἀναποδράστους νόμους, οὓς οὐδεμίᾳ ποτὲ κοινωνία ἀνθρώπων δύναται νὰ διεκφυγῇ. Ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ εἶνε τὸ συμπέρασμα μακρᾶς προηγηθείσης ἐθνικῆς ἐργασίας, καὶ δύναμαι νὰ εἶπω, συνοψίζει ἐν ἑαυτῷ τὸ σύνολον τοῦ χαρακτῆρος τοῦ λαοῦ μετὰ τῶν πλεονεκτημάτων αὐτοῦ καὶ τῶν ἐλαττωμάτων. Ὅτι λέγει ὁ Γκαίτης διὰ τοῦ Φαύστου, « τὸ πνεῦμα τῶν αἰώνων εἶνε πράγματι τὸ πνεῦμα τῶν μεγάλων ἀνδρῶν », ἰσχύει κατ' ἐξοχὴν ἐπὶ τοῦ Ἐνόπλου προφήτου. Ἐπ' αὐτοῦ ἀποτυποῦται σύμπασα ἡ φυσιογνωμία, τοῦ ἔθνους κατὰ πρῶτον λόγον, τοῦ αἰῶνος κατὰ δεύτερον. Ὁ ἔνοπλος προφήτης εἶνε τοιοῦτοτρόπως ἱστορικὸς μικρόκοσμος τῆς ἐποχῆς καὶ τοῦ ἔθνους αὐτοῦ. Κατ' οὐσίαν εἶνε εἷς καὶ ὁ αὐτὸς πάντοτε, ἀλλ' ὡς ἠθικὴ προσωπικότης διαφέρει κατὰ τὰς περιστάσεις· ἀλλ'

λοτε μὲν παρίσταται ζωηρός, θεόπνευστος, φανατικός, ἄλλοτε δὲ εἶνε ψυχρός καὶ ὑπολογιστικός. Ὁ πολιτικός οὗτος Πρωτεὺς λαμβάνει τὰ χρώματα τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς πατρίδος, ἣν εἶνε ἐντεταλμένος νὰ ὁδηγήσῃ πρὸς τὸν νέον βίον. Ὁ μέγας Κῦρος ἔχει ἀντικείμενον τῆς συνθετικῆς αὐτοῦ ἐργασίας τὸν περσικὸν λαόν, οὐχὶ ἐλευθερίως ἀνατεθραμμένους ἄνδρας, ἀλλ' εἰθισμένους ἐν τῷ βίῳ τῆς ὑπακοῆς καὶ τῆς ἐγκαρτερήσεως. Τὸναντίον ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος κατανοεῖ, ὅτι ἄρχει Ἑλλήνων, τούτου δὲ τοῦ λόγου ἕνεκεν ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ εἶνε πάντῃ διάφορος. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν, ὅλως διάφορος εἶνε ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξις τοῦ Καίσαρος καὶ τοῦ Μεγάλου Καρόλου, Καρόλου τοῦ Πέμπτου καὶ τοῦ Μεγάλου Πέτρου, τοῦ Ριχελιέ καὶ τοῦ Κρομβέλλου, τοῦ Βασιγκτώνος καὶ τοῦ Ναπολέοντος. Πάντες οὗτοι ἐκινήθησαν ἀπὸ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς, τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος καὶ τοῦ μεγαλείου τοῦ λαοῦ, οὗ ἀντιπρόσωποι ἐκλήθησαν ὑπὸ τῆς ἱστορικῆς προνοίας, ἀλλὰ τὰ μέσα, οἷς ἐχρήσαντο, ἦσαν πάντῃ διάφορα. Τὰ ὄπλα αὐτῶν ἔλαβον ἐκ τῆς ὀπλοθήκης τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἔζων, ἀπὸ τοῦ ἔθνους ἀφ' οὗ ἐζῆλθον, καὶ ἐντεῦθεν ἅπαντες οὗτοι καὶ οἱ αὐτοῖς ὅμοιοι, ἐπέτυχον ἐν τῷ ἔργῳ, ὃ ἐπέδιωξαν. Καὶ οὐκ ἦν ἄλλως γενέσθαι. Ὑπάρχει σκοπιμότης ἐν τῇ ἱστορίᾳ· κάλεσον ταύτην ὅπως ἐπιθυμοῦμεν: Πρόνοιαν, ἱστορικὴν ἀνάγκην· ἀδιάφορον. Κατ' οὐσίαν οὕτως ἐξελίσσεται ἐν ταῖς ποικίλαις αὐτοῦ συνθέσεσι καὶ μεταμορφώσεσιν ὁ ἀνθρώπινος βίος.

Εἶπον ἀνωτέρω, ὅτι ὁ ἔνοπλος οὗτος προφήτης, ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ ἔθνους, ποιήσεται χρήσιν προσήκουσαν τῶν μέσων, ἃ παρέχει ἡ ἐποχὴ καὶ ἡ κοινωνία, ἐν ἣ ζῆ καὶ τῆς τὴν ἐντολὴν ἐκτελεῖ. Ποῖα ἔσονται τὰ μέσα ταῦτα; Πολλὰ καὶ ποικίλα, ἀλλὰ πάντα κατ' ἀνάγκην πρέπει νὰ ἀποβλέπωσι

πρὸς τὴν ἐπιτυχίαν. Πᾶν ἄλλο μέσον, μὴ συντελοῦν εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον, εἶνε ἀσύμφορον, ἐπιβλαβές. Κατ' ἀνάγκην ἄρα ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ὁ σκοπὸς ἐξαγνίζει τὰ μέσα.

Ἄ! βλέπω, ὅτι φρίττεις πρὸ τοῦ ἀξιώματος τούτου. Σοὶ ὑπομιμνήσκει ἀμέσως τὸν Ἰησοῦτισμόν, τὸν Μακκιαβέλην καὶ τὸν ἄλλον ἐκ Βενετίας πνευματικὸν συγγενῆ του, τὸν Φρά Παῦλον Σέρπην. Εἶνε ἀληθές, ὅτι κατὰ θεωρίαν τὸ ἀξίωμα τοῦτο εἶνε ὑποπτον, ἀλλ' ἐν τῇ κοινωνικῇ πράξει, ἐν τῷ ἀνθρώπινῳ βίῳ, ἐπιβάλλεται ἐνίοτε ὑπὸ τῶν πραγμάτων. Ἐν τῇ πολιτικῇ κατ' ἐξοχὴν ὁ σκοπὸς ἐξαγνίζει τὰ μέσα. Ὁ πολιτικὸς ἀνὴρ, ὁ ἐπιδιώκων μέγα σχέδιον ἐπ' ἀγαθῷ τῆς πατρίδος, δὲν δύναται ν' ἀκολουθήσῃ ὠρισμένα τινὰ ἠθικὰ δόγματα. Αὐτὸς δὲν εἶνε ἠθικολόγος, ἀναγορεύων ὠρισμένους κανόνας καὶ τηρῶν αὐτοὺς ἀπαρεγκλίτως. Ὁ πολιτικὸς ἀνὴρ λαμβάνει ὑπ' ὄψει τὰς δεδομένας περιστάσεις, τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων ζῆ, μετὰ τῶν ὁποίων συμπάσχει καὶ συνεργάζεται. Ἄν ταῦτα πάντα ἀκριβῶς μελετήσῃ καὶ κατανοήσῃ, ἐπιτύχῃ δ' ἐν τῇ τελέσει τοῦ σκοποῦ, τότε καθίσταται τέλειος, ἄξιος ἀληθῶς τῆς ιστορικῆς αὐτοῦ ἀποστολῆς. Τούναντίον, ἀντιθέτως σκεπτόμενος καὶ ἐνεργῶν, παραβαίνει καθ' ὀλοκληρίαν τοὺς κανόνας τῆς ἐργασίας αὐτοῦ, βλάβης μᾶλλον καθιστάμενος πρόξενος τῇ πατρίδι ἢ ὠφελείας.

Αἱ σχέσεις τῆς πολιτικῆς πρὸς τὴν ἠθικὴν αἰείποτε ποικίλως ἐμελετήθησαν καὶ ἠρμηνεύθησαν καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καὶ ὑπὸ τῶν νεωτέρων πολιτειοδιφῶν. Θεωρητικοὶ τῆς πολιτείας, κατ' ἀπολύτους κανόνας ἐρευνῶντες τὴν γένεσιν αὐτῆς καὶ τὸν σκοπὸν, ἀπεφώνησαντο πολλάκις, ὅτι ἡ πολιτικὴ καὶ κατὰ θεωρίαν καὶ κατὰ πράξιν οὐδὲ βῆμα δύναται ν' ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τῶν ἀνεγνωρισμένων τῆς ἠθικῆς νόμων. Ἔτε-

ροι πάλιν, θεωρητικοί ἢ πρακτικοί πολιτικοί, ἐκήρυξαν, ὅτι οὐδεμία σχέσις ὑπάρχει μεταξύ τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς πολιτικῆς, καὶ ὅτι ἐκάστη τούτων ἰδίαν ἀκολουθεῖ τρίτον ἐν τῇ κοινωνικῇ ἐφαρμογῇ. Τὸ πρόβλημα τοῦτο εἶνε παλαιόν, ἀλλ' αἰείποτε παρίσταται κενόν. Τίνες ἔχουσι δίκαιον; Κατ' ἐμὲ οὔτε οἱ μὲν, οὔτε οἱ δέ. Ὑπάρχει ἰδία λύσις τοῦ προβλήματος, ἢ ἐπομένῃ.

Πρέπει νὰ διακριθῶσι τὰ ὅρια τῆς ἠθικῆς ἐν τῇ ἐφαρμογῇ αὐτῆς ὡς πρὸς τὰς σχέσεις τοῦ ἀτόμου καὶ ὡς πρὸς τὰς σχέσεις τῆς κοινωνίας καὶ τῆς πολιτείας. Ἄλλη ἡ ἠθικὴ ἢ τοῦ ἀτόμου, καὶ ἄλλη ἡ τῆς πολιτείας. Οἱ κανόνες τῆς ἀτομικῆς ἠθικῆς, οὓς ὀφείλει νὰ τηρῇ ἀπαρεγκλίτως ὁ ἄνθρωπος ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ, εἶνε διάφοροι τῶν κανόνων τῆς πολιτικῆς ἠθικῆς, οὓς ὀφείλουσι νὰ τηρῶσιν ἐν τῇ ἐνεργείᾳ αὐτῶν ἡ πολιτεία καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτῆς.

Τὸ ἄτομον, ὡς αὐθυπόστατος ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὀργανισμός, ἔχει ὑποχρεώσεις, ἃς δὲν ἔχει ἡ πολιτεία, αὐθυπόστατος μὲν καὶ αὕτη οὔσα, ἀλλὰ καὶ πληρέστερος ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ὀργανισμός. Πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ ἀτόμου ἐπιβάλλονται στοιχειώδη ἠθικὰ παραγγέλματα, ἅτινα τηρούμενα ὑπ' αὐτοῦ, ἀποτελοῦσι τὴν προσωπικὴν τελειότητα τοῦ ἀνθρώπου. Ἄλλὰ τὸ ἀντιπροσωπεῦον τὴν πολιτείαν καὶ τὸ αὐτῆς συμφέρον ἄτομον ὀφείλει ν' ἀκολουθήσῃ ἄλλα παραγγέλματα. Τὸ ἠθικὸν ἄτομον καθῆκον ἔχει νὰ ἐγκαρτερῇ, καθ' ἣν περιστάσιν ἤθελον προσβληθῇ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ, μὴ ἐπιτρεπομένου νὰ ποιῆται χρῆσιν ἀναλόγων μέσων, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἡ ἠθικὴ πολιτεία, ἢ ἡ ἐκπροσωποῦσα αὐτὴν δύναμις. Αὕτη ὀφείλει νὰ ἄρῃ πάντα τὰ ἀντιτασσόμενα προσκόμματα, δι' οἰωνδήποτε τρόπων. Ὁ προϊστάμενος τῆς πολιτείας ἀνὴρ θέλει ἀναγκασθῇ ἴσως νὰ προβῇ εἰς τὴν χρῆσιν με-

σων, ἄτινα αὐτός οὗτος, ὡς ἀτομικός ἀνὴρ, οὐδέποτε ἤθε-
λεν ἐπιτρέψῃ εἰς ἑαυτόν. Ὁ ἐν τῷ ἀσύλῳ τοῦ οἴκου μαλακός
καὶ πρᾶος καθῆκον ἔχει νὰ καταστῇ τραχὺς καὶ σκληρός, ὅτε
προίσταται πολιτείας καὶ ἐπιζητεῖ τὰ συμφέροντα αὐτῆ. Ὁ
ἀποτροπιαζόμενος ὡς ἄτομον τὸ αἷμα δὲν δικαιούται νὰ εἶνε
τοιούτος, καὶ ὅτε εἶνε ἀρχηγός πολιτείας. Ἡ χριστιανικὴ
θρησκεία τῶν ἀτόμων διδάσκει τὸ «ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς
ὑμῶν», ἀλλ' ἡ πολιτικὴ θρησκεία τῶν ἀτόμων διδάσκει «τι-
μωρεῖτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, μισεῖτε τοὺς ἐχθροὺς τῆς πολι-
τείας». Πᾶς τάναντία φρονῶν καὶ πράττων εἶνε ὀλέθριος πο-
λίτης καὶ κυβερνήτης, ἄξιος νὰ καυτηριασθῇ μᾶλλον ἢ νὰ
δικαιωθῇ ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου τῆς ιστορίας.

Ἐντεῦθεν συμπεραίνεται ἡ δικαίωσις τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων,
οἵτινες ἐτάχθησαν ὑπὸ τῆς ιστορικῆς Προνοίας ἐκτελεσταὶ
μεγάλων ἔργων, σκοπούντων τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν
τῆς πατρίδος αὐτῶν. Οἱ ἄνδρες οὗτοι, κρινόμενοι διὰ τοῦ
κριτηρίου τῆς ἰδιωτικῆς ἠθικῆς, εἶνε ἀποτρόπαιοι· τούναντίον
δέ, κρινόμενοι διὰ τοῦ κριτηρίου τῆς πολιτικῆς ἠθικῆς, εἶνε
μεγαλοφυεῖς, σωτῆρες καὶ εὐεργέται τῆς πατρίδος αὐτῶν.
Διέπραξαν βεβαίως ἀδίκημά τι πρὸς τὰ ἄτομα, ἀλλὰ τὸ πρὸς
τὰ ἄτομα γενόμενον τοῦτο ἀδίκημα ἐξ ἄλλης ἀπόψεως, τῆς
πολιτικῆς, εἶνε εὐεργέτημα, καὶ ἐπομένως ἔθνικόν ἀγαθόν.
Ὅταν ἡ ιστορία καὶ οἱ ταύτην ἐκπροσωποῦντες πολιτικοὶ
χαρακτῆρες οὕτω νοηθῶσι καὶ κριθῶσι, τότε πράγματι εὐρι-
σκόμεθα ἐν τῇ ιστορικῇ ἀληθείᾳ καὶ τῇ δικαιοσύνῃ.

Τὰ μάλιστα ἐπιδρᾶ ἐπὶ τῶν ἔργων τούτων τὸ ιστορικόν
πνεῦμα καὶ ἡ ἠθικὴ τοῦ αἰῶνος φυσιογνωμία. Οἱ αἰῶνες τοῦ
Μεγάλου Καρόλου, τοῦ Βαρβαρόσσα, Πέτρου τοῦ Με-
γάλου, παρουσιάζουσι διάφορον ἀπ' ἀλλήλων φυσιογνωμίαν·
αὕτη δὲ ἀποτυποῦται πιστῶς καὶ ἐναργῶς ἐπὶ τοῦ μεγάλου

άνδρός, τοῦ ἐνόπλου τούτου προφήτου τῆς ἐθνικῆς ἐργασίας. Ὁ ἀνὴρ οὗτος θέλει ἐφαρμογή κατ' ἀνάγκην πρὸς ἐπίτευξιν τῶν σκοπῶν αὐτοῦ πάντη διάφορα μέσα, ἐνεργῶν ὡς Χοενστάουφφεν κατὰ τὸν δωδέκατον αἰῶνα, ἢ ὡς Χοεντζόλλερν κατὰ τὸν δέκατον ἕνατον. Δὲν θέλει κατασκάψη πόλεις ἀνθηράς, κοιτίδας πολιτισμοῦ, ἐξ ἀπλῆς ἐκδικήσεως· οὐχ ἤττον ὅμως, χρείας τυχοῦσης, τὸ πυροβόλον αὐτοῦ δὲν θέλει φεισθῆ τῆς Μητροπόλεως ἢ τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Στρασβούργου ἐκ μοιραίας ἀνάγκης. Κατὰ τὸν δέκατον ἕνατον αἰῶνα ἡ πολιτικὴ ἠθικὴ δὲν ἐπιτρέπει τὴν δι' αἵματος καταστροφὴν τῶν πολιτικῶν ἀντιπάλων, τῶν ἀντιτιθεμένων εἰς τὴν ἐπίτευξιν τοῦ ἐθνικοῦ ἔργου, τὴν ἀπιστίαν εἰς ὑποχρεώσεις ρητάς, ἀλλ' οὐχ ἤττον δὲν ἀπαγορεύει μεταβολὴν τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν καὶ πεποιθήσεων, ἀρκεῖ ὅτι τοῦτο θέλει συντελέση εἰς τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπόν.

Ὁ Μακιαβέλης κατὰ τὸν δέκατον ἕκτον αἰῶνα, ἐπιζητῶν τὴν ἐθνικὴν καὶ πολιτικὴν ἐνότητα τῆς πατρίδος αὐτοῦ καὶ διαγράφων τὸ πρωτότυπον τοῦ «ἐνόπλου προφήτου», δὲν διστάζει νὰ παραστήσῃ ὡς ἀναγκαῖα ὑποδείγματα τὸν Ἀγαθοκλέα, τὸν Βοργίαν, καὶ εἴ τινα ἄλλον ὅμοιον ἐγκληματίαν. Ἐζήτει ἰσχυρὸν ἄνδρα διὰ τὴν πατρίδα αὐτοῦ, κατὰ δὲ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἰσχυρὸς καὶ ἄκαμπτος ἀνὴρ μόνον ὑπὸ τοιοῦτους ὅρους ἠδύνατο νὰ ὑπάρξῃ. Ὑπὸ τὰ ἐναγῆ δόγματα τῆς διδασκαλίας τῶν Παπῶν καὶ τοῦ Ἰησουϊτισμοῦ, ὑπὸ τὴν πρακτικὴν ἀνιέρου διεθνοῦς δικαίου, ἢ ἀπάτη, ἢ ἀπιστία, τὸ δηλητήριον ἐκρίνοντο θεμιτὰ μέσα πρὸς ἐπίτευξιν προσωπικῶν σκοπῶν. Τὸ συγχωροχάρτιον τοῦ Πάπα, ἀντὶ χρηματικῆς ἀμοιβῆς προσφερόμενον καὶ εἰς τὸν ἔσχατον τῶν λωποδυτῶν, ἤνοιγεν εἰς αὐτὸν τὰς πύλας τοῦ Παραδείσου. Ἐν τῇ τοιαύτῃ ἐγκληματικῇ ἐποχῇ, ἐγκληματικῇ καὶ διὰ

τὴν πολιτείαν καὶ διὰ τὴν ἐκκλησίαν, ἀνὴρ, ὡς ὁ Καῖσαρ Βοργίας, ἀριστοτέχνης τοῦ ἐγκλήματος, καθίσταται πρότυπον. Μονον τοιαύτης φύσεως ἔνοπλος προφήτης δύναται ν' ἀναλάβῃ τὴν πραγμάτωσιν μεγάλου τινὸς ἔργου, τὴν ἐπίτευξιν ἐθνικοῦ σκοποῦ, νὰ καταστήῃ ὁ Μέγας Κάρολος, ὁ Βαρβαρόσσας, ὁ Κρόμβελλος, ὁ Ναπολέων, ὁ Γουλιέλμος, ὁ Βίκτωρ Ἐμμανουὴλ τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ. Ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ, ἐπιτυγχάνων, θὰ ἀνακηρυχθῇ προστάτης καὶ σωτὴρ τῆς πατρίδος, εἰδωλον ἐπὶ αἰῶνας τοῦ ἔθνους, ὃ περ θέλει λησμονήσῃ τὰ μέσα, δι' ὧν ἐπετεύχθη ἡ κοινωνικὴ σωτηρία, πρὸ τῶν ἐξ αὐτῶν μεγάλων γεγονότων.

Ἄλλ' ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ, ὁ ἔνοπλος προφήτης τῆς ἐθνικῆς παλιγγενεσίας, θέλει μεταβάλλῃ φύσιν ἐν αἰῶνι καὶ χώρα πολιτισμοῦ καὶ ἐξημερώσεως. Τὰ μέσα, ὧν ποιήσεται χρῆσιν, ἔσονται ἐξ ὀλοκλήρου διάφορα κατὰ τὸν δέκατον ἑνατον αἰῶνα ἢ κατὰ τὸν ἑνατον, τὸν δωδέκατον, τὸν δέκατον ἑβδόμον. Ἐν τῇ Γερμανίᾳ τοῦ δεκάτου ἑνάτου αἰῶνος, ἐπὶ παραδείγματι, ἐν τῇ πατρίδι τοῦ Καντίου καὶ τοῦ Σχιλλέρου, ὁ ἔνοπλος προφήτης ἔσται πάντῃ ἄλλοιός, ἢ οἱ τοιοῦτοι προφήται τῶν παρωχημένων αἰώνων. Ἐν τῇ φιλοσοφικῇ χώρᾳ, ἐν ἣ διετυπώθη ἡ ἀπόλυτος προστακτικὴ τοῦ ἐκ Καινιξβέργης φιλοσόφου ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ ἠθικῇ ἐννοίᾳ καὶ δυνάμει, ὁ ἐθνικός οὗτος ἀνὴρ οὔτε Μέγας Πέτρος ἔσται, οὔτε Μεχμέτ Ἄλης· θέλει ἐνεργήσῃ πάνυ διάφορος. Ἔσται ἀναμφιβόλως ιστορικὴ μεταμόρφωσις Βαρβαρόσσα τοῦ δεκάτου ἑνάτου αἰῶνος, ἀλλὰ πεποτισμένου ἐκ τῶν ναμάτων τῆς φιλοσοφικῆς ἠθικῆς τοῦ αἰῶνος καὶ τῆς πατρίδος.

Τὰ ὄργανα τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ ἔσονται ἄνδρες, ὑπερέχοντες ἐπ' ἀρετῇ, ἐπὶ σοφίᾳ, ἐπὶ πολιτικῇ πείρᾳ. Ἄν τις τῶν ἐναντιουμένων εἰς τὰ σχέδια αὐτοῦ ὑπερβῇ τὰ ὅρια τῆς νε-

νομισμένης ἀντιστάσεως, οὗτος δὲν θέλει ἐκβληθῆ ἔκ τοῦ μέσου διὰ τῆς ἀπάτης, διὰ τοῦ δόλου, διὰ τῆς βίας. Μόνος ὁ νόμος θέλει κατ' αὐτοῦ ἐνεργήσῃ ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἐπιεικειάς. Ἄλλ' οὐδεμίαν θέλει ἐξασκηθῆ ἐπιρροή ἄνωθεν ἐπὶ τῆς ἐνεργείας τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης.

Ὁ ἔνοπλος προφήτης τῆς Γερμανίας τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος, Φουλιέλμος ὁ Χοενζόλλερν, ὁ νέος οὗτος τῶν πόθων τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ Βαρβαρόσσας, ἐκτελῶν τὴν ὑπὸ τῶν προγόνων αὐτοῦ κληροδοτηθεῖσαν ἐντολήν, δὲν ἠδύνατο, οὔτε ὄφειλε νὰ ἐργασθῆ ὡς ἄλλοι ὅμοιοι. Μετεχειρίσθη μέσα πάντῃ διάφορα καὶ ἀνόμοια. Ἀναβὰς εἰς τὸν θρόνον τῆς Πρωσσίας, εὖρεν ἰσχυρὰν μὲν τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ πατρίδα, ἀλλὰ τὴν μεγάλην πατρίδα, τὴν Γερμανίαν, ἀσθενῆ καὶ διηρημένην. Ἡ λεγομένη Γερμανικὴ Ὀμοσπονδία, ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Αὐστρίας, ἦτο ἀποσυντεθειμένον ψηφοθέτημα ποικίλων μεγάλων καὶ μικρῶν κρατῶν, μόνον τὴν γλῶσσαν, ἀλλ' οὐδὲν γενικώτερον κοινὸν πρὸς ἄλληλα ἐχόντων. Καὶ ἦτο μὲν μύχιος ἐθνικὸς πόθος ἢ ἀνίδρυσις τῆς παλαιᾶς αὐτοκρατορίας, ὡς τοῦ ὄρατοῦ σημείου τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος, ὡς τοῦ ἱεροῦ παλλαδίου τῆς γερμανικῆς ἰσχύος, ἀλλὰ περὶ τῶν τρόπων τῆς ἐκτελέσεως ὑπῆρχον ριζικώταται διαφοραί. Ἄλλως ἐσκέπτοντο οἱ συντηρητικοί, ἄλλως οἱ φιλελεύθεροι καὶ αἱ λοιπαὶ ποικιλώνυμοι διαίρέσεις τοῦ γερμανικοῦ κόσμου. Ἐν τῇ παλαιᾷ αὐτοκρατορικῇ πόλει τοῦ Φραγκοφορτίου, ἐν τῷ ναῶ τοῦ Ἁγίου Παύλου, συνῆλθον τῷ ἔτει 1848 οἱ πρόκριτοι τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ, ἵνα θέσωσι τὰ θεμέλια τῆς αὐτοκρατορίας. Ἦσαν οὗτοι φιλόσοφοι, ποιηταί, ιστοριογράφοι, πολιτειοδίφαι, φιλόλογοι, ἐπιστήμονες, ἀλλ' οὐδεὶς μεταξὺ αὐτῶν ἔνοπλος προφήτης. Τούτου ἔνεκα ἡ ἀπόπειρα ἐναυάγησεν οἰκτρῶς, διότι οὐδεὶς τῶν Γερμανῶν ἡγεμόνων ἐδέχετο

παρά τοιαύτης Συνελεύσεως τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα τοῦ Βαρβαρόσσα. Αὐτὸς δ' οὗτος ὁ Γουλιέλμος, τότε Πρῶσπος πρίγκιψ, ἐστέλλετο παρὰ τοῦ βασιλέως ἀδελφοῦ αὐτοῦ νὰ καταστείλῃ ἐπὶ κεφαλῆς πρωσικῶν στρατευμάτων τὴν ἐν Φραγκοφορτίῳ ὑποθαλπομένην ἐπαναστατικὴν κίνησιν, ἐξ ἧς κατεδείκνυτο ἔτι μᾶλλον ἢ πολιτικὴ ἀνικανότης τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες ἀπεπειράθησαν, διὰ χιμαιρικῆς ἰδεολογίας, τῆς λύσεως τοῦ ἐθνικοῦ προβλήματος.

Ὅτι δὲν κατώρθωσεν ἡ ἐπαναστατικὴ συνέλευσις τοῦ Ἀγίου Παύλου, ἐξετέλεσε Γουλιέλμος ὁ Χοεντζόλλερν. Ἐφερε μεθ' ἑαυτοῦ ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Πρωσσίας τὰς παραδόσεις τῆς πολιτικῆς τοῦ Μεγάλου Ἐκλέκτορος καὶ τοῦ Μεγάλου Φρειδερίκου. Ἄλλ' ὅτι καθίστησιν αὐτὸν ἰδίᾳ ἄξιον θαυμασμοῦ εἶνε ἡ ἀκριβὴς διάγνωσις τῶν προσώπων καὶ τῶν περιστάσεων. Κατανοῶν τὸ πνεῦμα καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, παρεχώρησεν εἰς τὸν πρωσικὸν λαὸν τὰς ἀναγκαίαις ἐλευθερίας, συνεργάτας δὲ τῶν μεγάλων σχεδίων του προσέλαβε τοὺς ἐπιφανεστάτους καὶ ἰκανωτάτους ἄνδρας τῆς πατρίδος, τὸν Βίσμαρκ καὶ τὸν Μόλτκε. Εἰ καὶ ἡ ἱστορία ἐσημείωσε τὴν βασιλείαν τοῦ Γουλιέλμου ὡς νέαν περίοδον, οὐχ ἦττον δεινὸς ἀγὼν ἔμελλε νὰ διεξαχθῇ μεταξὺ τοῦ στέμματος καὶ τῶν πολιτικῶν ἰδεολόγων, τῶν ἐν τῇ πρωσικῇ Βουλῇ ἐδρευόντων. Ὀλίγοι ἐπίστευον εἰς τὸ ἀπόκρυφον πρόγραμμα τῆς νέας βασιλείας, καὶ ἐντεῦθεν ἡ ἄρνησις πρὸς ἀποδοχὴν τοῦ στρατιωτικοῦ συστήματος τῆς κυβερνήσεως. Θέλω σοι ἀφηγηθῆ βραδύτερον τὰ κατὰ τοὺς κοινοβουλευτικοὺς τούτους ἀγῶνας μεταξὺ βουλῆς καὶ στέμματος, εἰς οὓς ἐνίκησεν ἐπὶ τέλους τὸ στέμμα. Ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ πρωθυπουργὸς αὐτοῦ κατέστησαν ἐπὶ τινὰ χρόνον ἀντιδημοτικοὶ καὶ ἐν Πρωσίᾳ καὶ ἐν Γερμανίᾳ, ἀλλ' ἡ ἀντιδημοτικότης αὕτη

μετεβλήθη, όποτε ή Πρωσσία, σύρουσα όπισθεν του άρματος αύτης μέρος μέν κατά πρώτον, άκολουθως δέ τό όλον του γερμανικού έθνους, κατήγαγεν άλλεπαλλήλους νίκας κατά τών Δανών, κατά τών Αύστριακών, κατά τών Γάλλων.

Έν τοίς παλαιοίς βασιλείοις της Βερσαλλίας τη πρωτοβουλία ενός άπογόνου τών Ούιττελσβάχων προσηνέχθη τό αυτοκρατορικόν στέμμα της Γερμανίας εις τόν Χοεντζόλλερν Γουλιέλμον. Έκτοτε οί χωρικοί της Θυριγγίας δέν παρετήρησαν πλέον τό φάσμα του άναχωρητου του Κυφφχάουζερ έν καιρώ της νυκτός. Ό παλαιός Βαρβαρόσσας εξέλιπεν ές άεί, άφου έσχε την ιστορικήν αυτού μεταμόρφωσιν και ένανθρώπησιν έν τῷ μεγαλόφρονι γόνῳ τών Χοεντζόλλερν.

Αν ό βασιλεύς της Πρωσσίας Γουλιέλμος δέν συνεμάχει έκ περιτροπής μετά τών πλείστων κρατῶν της Εύρώπης, άν δέν έδιδεν άλλεπαλλήλως την χείρα της συνεργασίας εις τα άκρα συντηρητικά και τα έπαναστατικά στοιχεΐα της ευρωπαϊκής κοινωνίας, από του Πάπα και του Αυτοκράτορος πασῶν τών Ρωσιῶν μέχρι τών συνωμοτῶν της Ιταλίας, άν έντός της Γερμανίας ή κυβέρνησις αυτού δέν συνέπραττε μετά τών κληρικῶν, μετά τών φιλελευθέρων, μετά τών κοινωνιστῶν, τό άπ' αίωνων ύφιστάμενον πρόβλημα της γερμανικής ενότητος δεν θα έλύετο. Η Γερμανία θα άντεπροσωπεύετο είσέτι έν τη ευρωπαϊκῇ οικογενείᾳ διά του οίκτρου εκείνου ράκουσ της γερμανικής Όμοσπονδίας, επί ζημιά τών ήθικῶν ιδεῶν και τών υλικῶν συμφερόντων του γερμανικού κόσμου. Ό έν Βερολίνῳ ένοπλος προφήτης της Γερμανίας του δεκάτου ένατου αΐωνος δέν ήκολούθησεν έν τη ενεργείᾳ αυτού κατά γράμμα τας ύποθήκας του «Ήγεμόνος», άλλ' ούτε έμιμήθη έν παντί την πολιτικήν του Μεγάλου Έκλέκτορος και του Μεγάλου Φρειδερίκου, ήν ούδαμῶς

ἠδύνατο νὰ ἀνεχθῆ ἡ ἠθικὴ συνείδησις τοῦ αἰῶνος. Δὲν ἐδί-
στασε μῶλα ταῦτα νὰ συμμαχήσῃ ἐκ περιτροπῆς καὶ νὰ
συνωμοτήσῃ μετὰ τοῦ καρδινάλιου Λεδοχόβσκη, μετὰ τοῦ
Φερδινάνδου Λασσάλ, μετὰ τοῦ Λάσκερ, μετὰ πάντων ἐν
γένει καὶ τῶν ἀνομοιοτάτων κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν στοι-
χείων, ἤρκει ὅτι ἡ ἀλλοπρόσαλλος αὕτη πολιτικὴ ἤγε πρὸς
τὴν κραταίωσιν τῆς γερμανικῆς πατρίδος.

Ὁ ἐνόπλος προφήτης, οἷον μέχρι τοῦδε ὑπετύπωσα τὸν
ἐθνικὸν ἥρωα, ἐν πάσῃ αὐτοῦ ἐνεργείᾳ ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ
αἰώνιον δίκαιον τῆς ἱστορίας, ὀλιγωρῶν ἐνίοτε τοῦ πεπερα-
σαμένου δικαίου ἐποχῆς τινος καὶ κοινωνίας. Ἀλλὰ μόνον τοιοῦ-
τος ἀνὴρ δύναται νὰ ἐργασθῆ ἐπιτυχῶς ὑπὲρ τῆς προόδου
τῆς πατρίδος αὐτοῦ, ἥτις ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶνε καὶ πρόοδος
τῆς ἀνθρωπότητος. Μέχρις ὅτου ἐν τῇ ἱστορικῇ ἀνακυκλώσει
τῶν ἀνθρωπίνων γενεῶν τὰ μεγάλα ἐθνικὰ προβλήματα θὰ
ἐπιλύωνται διὰ τοῦ δικαίου τοῦ ἰσχυροτέρου καὶ τῆς βίας μᾶλ-
λον ἢ διὰ τῶν κανόνων τῆς ἀπολύτου ἠθικῆς, τῆς λογικῆς καὶ
τῆς συζητήσεως, ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ ἔσται ἱστορικῶς ἀναγκαῖος.
Εἶνε ἡ σπάθη μεγαλουργοῦντος λαοῦ, διαγράφοντος τὴν ἐκ-
πολιτιστικὴν αὐτοῦ τροχίαν καὶ ἀναστηλοῦντος τὰ νικητή-
ρια αὐτοῦ σύμβολα ἐπὶ τοῦ θριαμβευτικοῦ τόξου τῆς ἱστο-
ρίας. Πᾶσαι αἱ ἐν τῇ πολιτείᾳ ἀντίθετοι δυνάμεις ὀφείλουσι
νὰ κλίνωσι πρὸ τῆς μεγαλουργικῆς αὐτοῦ ἡγεμονίας, νὰ ὑπο-
στηρίξωσιν αὐτὴν καὶ ν' ἀκολουθήσωσι. Διότι αὐτός εἶνε ὁ
ἐκλεκτός, ἐφ' ὃν κηρύχθησεν ἡ ἱστορικὴ πρόνοια, ὁ κατ' ἐξο-
χὴν λαβὼν τὸ ἱερὸν χρίσμα τῆς ἐκτελέσεως τῶν μεγάλων τοῦ
ἔθνους ἰδεῶν.

Τοιοῦτο φαινόμενον παρέστησεν ἡμῖν πλέον ἢ ἅπαξ κατὰ
τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους ἡ εὐρωπαϊκὴ ἱστορία, ἵνα
παραλίπω προγενέστερα παραδείγματα. Ἐν τῇ συγχρόνῳ

Ἰταλία τὸ δημοκρατικὸν κόμμα τῆς ἐνεργείας, ἡγουμένων τοῦ Ματζίνη, τοῦ Γαριβάλδη καὶ ἰδίᾳ τοῦ μεγαλοφρονεστάτου πάντων, τοῦ τελευταίου Δόγου τῆς Βενετίας Δανιὴλ Μανίνη, δὲν ἐδίστασε νὰ παράσχη χεῖρα πίστεως καὶ συνδρομῆς εἰς τὸν ἐκ τοῦ ἠρωϊκοῦ Πεδεμοντίου *Re galantuomo*, τὸν ἑνοπλον τοῦτον προφήτην τῆς ἰταλικῆς ἐνότητος καὶ ἀναγεννήσεως. Ἐνόουν οὗτοι, ὅτι μόνον διὰ τοιαύτης δυνάμεως ἦτο πιθανὸν νὰ τύχῃσι πραγματώσεως οἱ ἐθνικοὶ πόθοι, ὃ περ καὶ ἐγένετο. Διότι, ἀφ' ἧς ἡμέρας ὑπάρχει ἱστορία, διδάσκει ἡμᾶς μεγαλοφώνως, ὅτι τὰ μεγάλα ἐθνικὰ προβλήματα τῶν λαῶν ἐλύθησαν ἐκάστοτε οὐχὶ ἐν ταῖς πολυμελέσι συνελεύσεσιν, ὑπὸ τὰς ἀγόνους πολλάκις καὶ ματαιὰς συζητήσεις ἀντιθέτων ἰδεῶν καὶ κομμάτων, ἀλλ' ἐντὸς τῆς εὐρείας κεφαλῆς τοῦ ἐνόπλου προφήτου, ὑπὸ τὴν ἰσχυρὰν αὐτοῦ βούλησιν καὶ προσωπικότητα, ἐπιβάλλουσιν τὸ ὑπέροχον αὐτῆς κῦρος ἐπὶ τῆς συγχρόνου ἐποχῆς καὶ κοινωνίας.

Διότι, καθ' ἃ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Γκαίτης, ἀληθῶς τὸ πνεῦμα τῶν μεγάλων ἀνδρῶν εἶνε τὸ πνεῦμα τῶν αἰώνων.

Δ'

Τὸ ἔργον τοῦ Λουθήρου.

Ἀφ' ἧς ἡμέρας Φρειδερίκος ὁ Βαρβαρόσσας ἐξέπνεεν ἐν Σελευκείᾳ, καὶ μετ' αὐτοῦ τόσαι ἐξέλειπον ἐλπίδες, συνέλαβεν ἡ γερμανικὴ φυλὴ μυστικὸν πόθον πρὸς τὴν παλινοστήσιν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον τῶν ζώντων, ἵνα ἐκτελέσῃ τὸν μέγαν σκοπόν, τὴν ἑνωσιν τῆς πατρίδος ὑπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν